

A város emlékezete

Remembering the City: A Guide Through the Past of Košice

Kassa kulturális gazdagsága nagymértékben a város multietnikus jellegének köszönhető, vagyis annak, hogy egy nemzetiségileg és vallásilag vegyes régióban jött létre, majd vált a történelmi Magyarország, később Csehszlovákia ma pedig Szlovákia és az Európai Unió egyik regionális központjává. Örökségéhez az egykor Kassán élt, és még ma is itt élő szlovákok, magyarok, németek, zsidók, romák, csehek, ruszinok, lengyelek egyaránt hozzátették a maguk részét, legyen az egy épület, egy történet, egy legenda vagy egy hagyomány. Mindez együtt, egymástól elválaszthatatlanul alkotja Kassa múltját és mai valóságát.

Tulajdonképpen ezt a változatosságot szeretné bemutatni a Terra Recognita Alapítvány Remembering the City: A Guide Through the Past of Košice című, angol nyelvű „történelmi útikönyve”. A kiadvány létrejött a Kassai Pavol Jozef Šafárik Egyetem, a varsói Fundacja Res Publica im. Henryka Krzeczowskiiego és a brnói Větrné mlýny kiadó szoros együttműködésének, valamint a Nemzetközi Visegrádi Alap, a varsói European Network Remembrance and Solidarity és a Balassi Intézet támogatásának és további partnerszervezetek segítségével köszönhető. Kassa – Közép-Európa számos más városához hasonlóan – szervesen illeszkedik egyszerre több nemzet kultúrájába és történelmébe. Nem lehet nemzetiszínű címkeket ragasztani a város minden egyes műemlékére, mint ahogy nem mesélhetjük el Kassa és lakói történetét csak az egyik nemzet történelmének keretein belül, anélkül, hogy ne vesszenek el fontos dolgok. Noha a múltban – a különféle események és társadalmi folyamatok következtében – többször is lényegesen megváltozott Kassa lakosságának összetétele, és így nagyjából kirajzolódnak a város „német”, „szlovák” vagy „magyar” korszakai, ennek jelentőségét mégsem érdemes eltúlozni. Egyrészt történelmietlen a

mai értelemben vett nemzeti identitás visszavetítése a 19-20. század előtti korszakokra, amikor elsősorban a társadalmi státusz és a vallási vagy felekezeti hovatartozás volt a meghatározó, a „nemzetiség” súlya pedig meg sem közelítette a mait. De számolnunk kell az etnikai viszonyokat övező bizonytalansággal is, hiszen az újkor előtt csak hozzávetőleges becslésekre hagyatkozhatunk ebben a tekintetben, igaz, gyakran a 20. századi adatok sem teljesen megbízhatóak. Továbbá a nemzeti nézőpont túlzott érvényesülése a múlthoz való szelektív viszonyuláshoz is vezethet: amire büszkék vagyunk, azt kiemeljük, amit szégyellünk, arról „megfeledkezünk” vagy elhallgatjuk – akár önkéntelenül is megcsonkítva a város történetét.

A kötet szerzői – fiatal magyar, szlovák és cseh történészek, valamint egy szlovák és egy lengyel diplomata – mindezeket a problémákat figyelembe véve próbálták meg felvázolni Kassa sokféleképpen értelmezhető múltját az Európa „kulturális fővárosába” látogatók és egyéb érdeklődők számára. A kötet szlovák szerkesztője Slávka Otčenášová, a gazdag képanyag – az archív képeket leszámítva – pedig ifjabb Szaszák György fényképész munkája. A szerzőket és szerkesztőket Szarka László, Štefan Šutaj és Zlatica Šápošová szakmai lektorok segítették, az egyes fejezeteket pedig több workshopon vitatták meg egymással a szerzők és szerkesztők. Az alábbiakban közölt szöveg, amely a kassai Szent Erzsébet-székesegyház művelődéstörténelmi jelentőségét mutatja be, a kötet második fejezetének magyar nyelvű átdolgozása.

Gayer Veronika–Zahorán Csaba
(a kötet magyar szerkesztői)

lecsüngő zárókövet láthatunk. A kapu nyugati szegletében csavart törzsű oszlopon találjuk Hunyadi Mátyás király lámpását.

Odabent

Az eredeti műemlékek, oltárok közül csak kevés maradt meg a számtalan katasztrófa következtében (legtöbbször tűzvész fenyegette a templomot). Ennek ellenére számos értékes emlék megtalálható a lenyűgöző belső térben.

A szentély díszje 1474 és 1477 között készült. A középszekrényben három szobor helyezkedik el: a Szent Szűz, pazar redőzetű ruhájában, jobb karjában jogarral, bal karjában a gyermek Jézussal; alakja mellett balra találjuk a templom névadó szentjének, jobbra pedig a bibliai Szent Erzsébetnek (Keresztelő János édesanyjának) szobrát. A három igen magas művészi kivitelezésű szobor az oltárnál valamivel később készülhetett. A középszekrény szélein két-két férfiszent, illetve négy női szent alakjai láthatóak. A neogótikus oromdísz a 19. századból való. Az oltár a maga nemében egyedülálló: összesen negyvennyolc aranyozott, 125 x 80 cm-es táblakép díszíti. A belső oldalakon

Árpád-házi Szent Erzsébet legendáját láthatjuk. Ha ezt a részt behajtják, Krisztus szenvedésének története figyelhető meg huszonnégy képben megfestve. Végül, ha a külső szárnyakat is behajtják, Mária életének néhány jelenetét és Jézus gyermekkorának történetét tanulmányozhatjuk. A szárnyas oltár tehát egyszerre volt a templom díszje, nagy mesterségbeli tudást igénylő művészeti alkotás, valamint praktikus eszköz, mely az egyházi év megfelelő szakaszában ki- majd behajtva szemléltette az adott ünnepet, segítette a középkor írástudatlan emberének lelki elmélyülését.

Vitathatatlanul a templom másik csodája a remek arányú, tiszta szerkezetű, tizenhat méter magas szentségház. A gótikus építmény virtuóz faragásai a 15. században élt Meister Stephan kőfaragó alkotásai. A mester, aki egyébként a város megbecsült, polgárjoggal rendelkező tagja volt, tíz évet áldozott életéből e munka elkészítésére. Az építmény által közrefogott egykori szentségház, ahol az Úr testét, az Oltáriszentséget őrizték, ércajtócskával volt lezárva.

A templom figyelemre méltó részletei az orgonakarzat pillérein látható szobrok. A régebbiek az 1480-as évekből származnak: Szent István és Szent László magyar uralkodók, Szent Imre herceg és alamizsnás Szent János alexandriai püspök szobra. A szobrok Gerevich László művészettörténész szerint háromféle királytípust jelenítenek meg. Az alakokon a „német király” lovagi erényeit, a „francia király” udvari légkört tükröző előzenyességét, a szentek szelídségét, míg a „magyar király” szentistváni tekintélyét és jószágát, az erőt és a bölcsességet figyelhetjük meg. ◀◀

A szerző doktorandusz az Atelier Európai Historiográfia és Társadalomtudományok Tanszéken

